

MEDEDELINGENBLAD

"AMPT EPE"

NO. 43 FEBRUARI 1978

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 36 Epe
tel. 05780 - 2048

Het blad verschijnt in januari, april en oktober en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische vereniging "Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente EPE.

Lidmaatschap f. 15.-- per jaar.

Bestuur:

voorzitter	: G.S. van Lohuizen, IJsseldijk 12
Veessen, tel. 05783 - 245
secretaris	: W. van Putten, Hoofdstraat 80 Epe
tel. 05780 - 3579
penningmeester	: C. Stork, Dellenparkweg 8 Epe
tel. 05780 - 3090

giro: 119.40.15 t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

Offsetdruk MUCO b.v.
Nunspeet
tel. 03412 - 3259

DE DIJKHUIZER ENK

De Celtic-fields, die in Vaassen (Gortelseweg) en in Schaveren, dank zij bescherming door de Monumentenwet goed beschermd zijn, laten zien, hoe de bevolking in onze omgeving zich tussen 500 j.v.C. en 200 j.n.C. op een vaste plaats vestigde om er de landbouw uit te oefenen. Vermoedelijk door een bevolkingstoename, was men gedwongen het nomadenleven op te geven om de landbouw intensiever te gaan beoefenen.

Helaas is wetenschappelijk (nog) niet aan te tonen, dat de volgende fase van bewoning, de enkcultuur, een voortzetting is van deze Celtic-fields. Maar wij mogen toch met grote waarschijnlijkheid aannemen, dat de bewoning van de enken voortvloeide uit de Celtic-fields cultuur.

De enken zijn hoger gelegen gronden, die gevormd zijn na de laatste ijs-tijd. Door het smeltwater vormden zich dalen, om het vele water van de Oost-Veluwe naar de IJsseldelta af te voeren. Tussen deze dalen bleven de hogere, zandige ruggen, die we nu "enken" noemen, liggen. Deze enk-gronden liggen zo hoog (boven $7\frac{1}{2}$ m. + N.A.P.), dat bij hoog water van de IJssel, deze gronden niet onder water kwamen. Deze hoger gelegen gronden waren goede plaatsen om op ruimere schaal landbouw te bedrijven voor de groter wordende bevolking.

Vanaf de 8e eeuw van onze jaartelling, mogelijk zelfs vroeger, zijn deze enken in gebruik als landbouwgronden. Op de hei, die rijkelijk in de omgeving aanwezig was, werden plaggen gestoken, die in de stal werden gebracht om er de fecaliën en urine van het vee op te vangen. Het vee stond 's nachts en in de winter ook overdag op stal, om zoveel mogelijk mest te krijgen. Regelmatig werden nieuwe lagen plaggen, op de oude, in de stal gebracht (opgepot), waardoor het vee in de potstal steeds hoger kwam te staan. In het voorjaar werden deze plaggen als mest op de enk gebracht, waardoor de enk in de loop van de eeuwen steeds vruchtbaarder, maar ook hoger, werd. Deze vorm van bemesting heeft tot het eind van de vorige eeuw, tot de kunstmest kwam, bestaan. Doordat de zandige ruggen al enkele meters boven de omringende dalen uitstaken en door ophoging met heideplaggen-mest, zien wij nu de enken meters boven het omringende - nu - weidegebied uitsteken.

Rond de hogere enkgrond, op de scheiding van het vochtige lagere land, werden de boerderijen en andere gebouwen neer gezet. Hier vormden zich de buurtschappen, zoals wij die tot eind vorige eeuw hebben zien groeien. De lage, moerassige gronden rondom de enken werden gebruikt voor het weiden van vee. In de loop der eeuwen is de afwatering van deze lage gronden verbeterd, zodat het mogelijk werd het moerassige gebied te veranderen in grasland, omzoomd met afwateringssloten.

De Dijkhuizer-enk is de enige enk in onze gemeente, die nog in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven is. Alle andere enken zijn doorsneden door wegen, en aan die wegen zijn weer huizen gebouwd.

De Dijkhuizer-enk, het hooggelegen deel, is nog steeds vrijwel geheel bestemd voor de landbouw. Rondom de hogere enk, op de overgang naar het lagere land, loopt een weg (Dijkhuizerweg en Dijkhuizerzandweg), waaraan de huizen staan. En aan de buitenkant van de weg, rondom de enk liggen nog ongerept de lagere gronden: weilanden doorsneden met sloten, waarvan de oevers begroeid zijn met hogere en lagere struiken en hakhout.

Doordat rondom de Dijkhuizer-enk ook de lagere gebieden vrijwel ongerept bewaard gebleven zijn, komt de hoge enk prachtig uit. Want juist door het lage land er om heen komt de Dijkhuizer-enk tot zijn recht.

Aan deze situatie dreigt verandering te komen. Bij de gemeente is een ontwerp-strukturplan, waarin "Het Slath" wordt aangewezen voor woningbouw. Hierdoor zullen de laaggelegen gronden ten N.W. van de Dijkhuizer-enk ten offer vallen aan de uitbreiding van Epe. Weliswaar wordt hierin uitdrukkelijk gesteld, dat de Dijkhuizer-enk zelf niet bebouwd zal worden. Maar, zoals hierboven uiteengezet, verliest de enk zijn historische en visuele waarde, wanneer het omringende lage land niet in takt blijft. Niet alleen de enk zelf heeft grote historische waarde, maar deze wordt tot uitdrukking gebracht door het lage land er om heen, waar de enk hoog bovenuit steekt. Het hoogteverschil is immers kenmerkend voor een enk.

Wij dringen dan ook met klem bij de gemeenteraad aan, niet de historische vergissing te maken om "Het Slath" te gaan bebouwen. De Dijkhuizer-enk met het omringende laagland moet bewaard blijven. Ook het nageslacht moet dit gave voorbeeld van landbouwcultuur van de 8e tot de 20e eeuw, kunnen zien en bestuderen.

De Dijkhuizer-enk moet, evenals de Celtic-fields, als belangrijk historisch goed gezien worden.

G.S. van Lohuizen.

DE STROOPTOCHT VAN BERENT GERRITS

Onder de vele door het Hof van Gelderland behandelde strafzaken komt ook het proces voor tegen Berent Gerrits in 1718.

Deze Vaassenaar van ongeveer 22 jaar is geboren in de buurschap Hafkamp omtrent de "Eendenkooy". Hij blijkt zich gespecialiseerd te hebben in het stelen van schapen waarbij het dan in hoofdzaak om de vellen te doen is geweest. Aanvankelijk heeft hij als knecht gewerkt bij

Aalbert Wolberts in het Vaassense broek en daar blijkbaar de eerste schreden gezet op het slechte pad. Bij zijn werkgever heeft hij zich "ontfermd" over een psalmboek met zilver beslag en ongeveer 3 gulden aan contanten. Het psalmboek is door hem in Deventer in de lommerd gebracht. Een en ander is de oorzaak geweest dat de arbeidsovereenkomst met baas Aaldert werd verbroken. Sindsdien heeft hij er zijn professie van gemaakt met "schoyen en bedelen" in zijn onderhoud te voorzien. Hiertoe heeft hij zich van de medewerking voorzien van een compagnon die hij omschrijft met de volgende woorden "een vreemt kerel Jan genaemt". Hierna gaat het tweetal op pad. Op donderdagavond 10 februari 1718 arriveert het duo bij het schaapsschot van Jan Maassen. Genoemde Jan woont op het erve den Dalen in de buurschap Appel onder het ampt van Nijkerk. De entree is nogal gemakkelijk, de deur van het schot is met een "pinne" toegemaakt, derhalve geen probleem om vijf schapen buit te maken. De verdere werkzaamheden vinden met een voortgang. Jan snijdt de schapen met een mes de kop af en Berent toont zich erg bedreven in het afstropen van de vellen. Met de vijf schapenvellen nemen zij de benen en maken de buit in Amersfoort te gelde. Maar dit is niet hun enige prestatie, want het proces geeft ook nog bijzonderheden over vroegere expedities van het tweetal. Omtrent kerstmis 1717 hebben zij het schaapsschot van Liefert Lubbers uit Heerde met een bezoek vereerd. Ook hier een deur met een "pinne", weer vijf schapen en met de vijf vellen naar Hattem om ze daar te verkopen. Vriend Jan is veiligheidshalve zolang buiten de poort blijven wachten als Berent de vellen in klinkende munt omzet. Ook de schapen van Jochum Lubbers uit Garderen hebben het moeten ontgelden. Zes stuks vellen te Nijkerk verkocht geven een batig saldo van 4 gulden en 4 stuivers. Bij het schaapsschot van Dries Aartsen onder Hattem gaat het wat moeilijker. De deur is hier blijkbaar beter afgesloten, maar Jan breekt een gat door het strodak en vier vellen is het resultaat. Deze manier van inbreken is blijkbaar goed bevallen, want middenwinter 1717 verdwijnen er drie schapen uit het schot van Warner, wonende op de Ankelaar onder Apeldoorn, ook hier vindt de entree plaats via het dak. Acht stuiver het stuk brengen de vellen op als ze in Deventer aan de man worden gebracht. Verder is er nog een vrouwmens, Aaltje genaamd, wonende te Wenum, het slachtoffer geworden. Hier is een hamel uit het schot gestolen en ten huize van Berent geslacht. Het Hof is van mening dat een en ander strekt tot "storinge van de publycque securiteyt ende in een land van justitie ten hoogste strafbaar" Zij oordeelt "dat de gevangenen zullen worden gebracht ter plaetse daer men gewoon is criminele executie te doen en aldaar omhangen met een schaapsvel met de koorde aan sijn hals gestraft te worden dat de dood er op volgt, en vandaer verbraght nae de galgenbergh om aldaer in een keten te blijven hangen, anderen ten afschuwelijcken exempel.

Arnhem 12 april 1718".

Bron: Criminele processen voor het Hof, inv. 539.

W. Terwel.

JAN BERENDS KOOPMAN. (2)

Naar aanleiding van bovenstaand artikel door ds. W.F.H. ter Braak in ons orgaan no. 41 van mei 1977 ontvingen we een brief van mevr. A. v.d. Bremen - van Vemde te Deventer waarin ze o.a. het volgende opmerkte: "Hierbij stuur ik u mijn stukje over "De Kolk" in de streektaal, waarvoor ik enige aanwijzingen kreeg van de heer Vredenberg. U moet dit stukje echter niet als geheel historisch beschouwen, maar meer als een volkskundig artikel in dialekt".

"Volgens autochtonen uit Nijbroek is "De Kolk" niet verkocht in een dorpsheerberg maar in "De Engel" in Deventer, thans een bouwval.

De heer J. Berends - Koopman begaf zich te voet, met koperen pot, naar Deventer. Hij werd onderweg achteropgereden door iemand die hem vroeg, of hij mee wou rijden naar Deventer, hetgeen hij weigerde. De boer heette volgens mijn zegsmensen Dokter".

Tot zover mevr. v.d. Bremen. Hieronder volgt haar versie van het artikel over Jan Berends Koopman:

Verschillende gegee'ns uut et verhaal dā'k oe noe gao vertell'n oov'r de boerderieje "De Kolk" he'k 'ekreeg'n van meneer Vredenberg, die veule oov'r Niebroek en Terwolde 'eschreev'n hef.

Et was in 1775 dāt de boerderieje "De Kolk" onder Niebroek, onder de haam'r kwamp. Van wied en zied waan'n de mens'n nao de kleine dārpshārbārgē 'ekoom'n. Koop'rs mā ok niejschierig'n, want zoveule wās d'r in die tied ok niet te beleav'n. Ov'ral kwamm'n ze vandan, de boer'n van de groote plaats'n zotts de Boerdam, de Bievank, mā ok de kleinere boer'n uut de Boshoeck, uut Uune van 't Zuidwiek en van de Vloeddiek, oov'ral kwamm'n ze vandan. Of et al in'ezet was en of d'r nog eene prebeert hef mit opzett'n een nieje broek an te verdien'n, weet ik niet, t'is ok al zo lange 'elēen.

De ceremonie kon een anvang neem'n, netaris kwamp binn'n mit acht'r um de ofslādg'r en de schriefer, getuug'n waan'n d'r genog in de hārbārgē.

"uss'n al die mens'n die door zatt'n en druk mit mekādē an de praot waan'n oov'r de vroege wie de "Kolk" wel zol koop'n, zat een onopvallende man. Hee bemuij'n em niet mit de ander'n. Die keek'n em wel wat vreamd an. Gien mense kenn'n em en zee vroeg'n zich of wat die man daar wel dee. Toe de "Kolk" an bod kwam wās et die vreamdeling die mit et leste bod de eigenaar wodd'n.

De netaris en zien trawant'n keek'n wat vreamd op en ok uut de keal'n van de umstanders kwam gemompel. Wat had dāt wel te beteik'n. De netaris vroeg an de vreamdeling offe wel bōrg'n hād of dātte bōrg'n wol hem'n. De man zea dātte niet goed wis wat de netaris bedoel'n, mā asze soms bedoel'n offe wel goed veur zien geld was kon hoewel zegg'n dātte de koopsom wel meteene betaal'n wol. Et gemompel verstomm'n, want dāt hadd'n ze nog nooit beleaf! Mā de man, die in zien klerazie toch niet zo'n rieke indruk maak'n, haal'n

een keuper'n pot teveurschien, waarut'e veur de verbaasde oog'n van de netaris netties et bedrag in dukaat'n veurtell'n.

Dizze man, Jan Berends was "Coopman" van zien beroep. Hee was al vrog weeze 'ewodd'n en deur de diakenieje van de Eep'r käärike, groot 'ebrach. Et schient em in maatschappelik opzich' niet slech' egoan te hemm'n, want in 1749 word dizze Jan Berends Coopman ok al in et heerdsteed'n register van Niebroek as uutheems eigenaar van een huus vermeld.

Uut dankbaarheid veur wat zee veur em 'edaon hadd'n schonk hee noe de pas geköchte boerderije an de diakenieje van de Eep'r käärike die de "Kolk" nog altied in bezit hef. Kot daonao op 22 januari 1776 is Jan Berends Koopman 'estörv'n. Honderd jaar nao zien dood is in de geav'l van de olde boerderije een gedenksteen anebrach mit et volgende opschrift:

Jan Berends Coopman, overleden 22 januari 1776, namens de Hervormde Kerk van Epe is deze steen hier aangebracht. Mattheus V.7.

Die tekst is: Zalig zijn de barmhertigen, want hun zal barmhertigheid geschieden.)

In 1923 is 't'r een niej huus op'ekoom'n, de steen is toe ok in 't nieje huus oov'r 'ebrach.

In et koor van de Groote Käärike in Epe is een glas in lood raam an'ebrach ter gedächtenisse an diezelfde Jan Berends Coopman.

In de oorlog is et raam vernield, mä in 1952 weer hersteld. In dit raam stiet de olde boarderieje uut 1680 en de niej'n van 1923 ofvebeeld mit een keuper'n keat'l d'r boov'n en een inscriptie d'r onder. Et raam in Epe en de steen in Niebroek hold de herinnering leavend an een mooi veurbeeld van dankbårheid en gemeenschapszin zowat twee honder jaar 'eleên.

ALVE.

HERINNERINGEN VAN G. VAN LAAR VAN "DE STEENDERBULT" TE EMST

Het volgende verhaal vertelde ds. L. Okken, predikant te Emst, in 1917 aan de heer Van Laar.

EEN STRENGE WINTER

In oktober 1740 begon het te vriezen. De vorst bleef het verdere jaar voortduren en nam in januari 1741 zodanig in hevigheid toe, dat de strenge winter van 1709 verre werd overtroffen.

Op zondag en maandag 10 en 11 januari vroor het in ons land harder dan iemand zich kon herinneren. De thermometer wees meer dan 30 graden onder nul aan, dat was 8 graden kouder dan de gemiddelde wintertemperatuur in Lapland en gelijk aan de kou op het eiland Nova Zembla.

De wind bleef maandenlang pal uit het oosten waaien en sneeuw en bittere

kou hielden aan tot eind april. Toen draaide de wind naar het noordoosten, maar tot achter in de maand juni bleef het weer zo schraal en guur, dat er dat jaar bijna geen zomer was. De grond was tot een diepte van vele voeten bevroren en zo hard als ijzer geworden, waardoor alle groei onmogelijk was.

Veel mensen en talloze dieren werden verstijfd en dood aangetroffen. Brood en andere eetwaren waren hard als steen en alle dranken en vloeistoffen als ijs geworden.

Alle binnenwateren en zelfs de snelst stromende rivieren waren met een dikke ijslaag bedekt en werden als wegen gebruikt voor de zwaar beladen wagens.

Niet alleen de Eems tussen Delfzijl en Oost-Friesland trok men veilig per ijs over, maar ook de Zuiderzee tussen Stavoren en Enkhuizen vormde één grote, egale vlakte waarover de mensen met dieren en wagens gemakkelijk en zonder gevaar konden reizen.

Uit Zweden kwamen berichten, dat de Oostzee van Stockholm naar Abo in Finland met sleden werd overgetrokken.

In Petersburg (nu Leningrad) werd de keizerin van Rusland een kunstwerk aangeboden, bestaande uit een paleis met alles wat er bij hoorde, van ijs. Naast dit ijspaleis stonden enige kanonnen, niet van metaal, maar ook van ijs. Deze kanonnen werden enige malen met een half pond buskruit geladen en afgeschoten, zonder dat ze barstten of beschadigd werden.

De aanhoudende strenge koude maakte alle levensmiddelen schaars en als men ze al krijgen kon, moest men er driemaal zoveel voor betalen als normaal. Hierdoor ontstonden een onbeschrijfelijke nood en gebrek onder de arme mensen, ofsthoon de milddadigheid van de rijke en gegoede burgers ten opzichte van de armen groot was. De diaconieën moesten voor het onderhoud zorgen van vele honderden nooddruffigen meer dan gedurende andere winters.

Door kou en gebrek aan voedsel stierf een grote menigte beesten, waardoor vele boeren geruïneerd werden. Daar er geen hooi was, moest men het vee op droeve voeren. Toen dit ook niet meer te krijgen was, haalden de boeren het vee van de daken van hun boerderijen en gaven het aan de beesten.

Door honger gedwongen moest het vee dit wel opeten, ofschoon het bloed hun bij het kauwen uit de bek stroomde.

Toch waren er twee lichtpunten. Men dacht, dat het gezaaide koren en andere veldgewassen door de harde vorst wel geheel bedorven zouden zijn, maar tegen alle verwachtingen in, bleken ze voor het grootste deel behouden gebleven te zijn. Dat kwam misschien, doordat ze door een dikke laag sneeuw bedekt waren geweest.

Ook behaagde het de almachtige God de mensen door deze overgrote koude te verlossen van de droevige kwaal en plaag der paalwormen.

MARKEN EN BUURSCHAPPEN WISSEL 27

Hiermede zijn wij genaderd aan een zeer critiek moment in de verhoudingen tusschen de strijdvoerende partijen. Immers weerleggen laat het zich niet, evenmin als wij de betekenis duchten, dat thans op deze derde vergadering van den 18n Maart 1872 de plannen op de beide vorige vergaderingen gesmeed door beide partijen nader werden goedgekeurd en bekrachtigd.

Het is evenwel minder ons doel te twisten over de vraag: in hoeverre erop de geërfden-vergadering van den 18n Maart 1872 op wettige wijze tot den publieken verkoop van het door ons gelibelleerde vaste goed is besloten; dan wel te betoogen, dat het besluit, waarbij tot dezen verkoop werd overgegaan, later uitdrukkelijk is buiten werking gesteld en vervangen door andere besluiten; terwijl de geëntimeerden, zoowel de principale gedaagd, als de tot vrijwaring geroepenen, zulks niet alleen volledig hebben geweten, maar zelfs tot een en ander hebben medegewerkt. Met andere woorden:

Appellante wenscht te gaan bewijzen, dat de verkoop der buurgronden van Wissel wederrechtelijk en geheel tegen haren zin, zoowel als tegen dien der door haar vertegenwoordigde geërfden heeft plaats gevonden, en dat de consensus voor de geldigheid der verkooping vereischt ten eenemale ontbreekt. Ter toelichting van dit haar wellicht ietwat stoutklinkende beweren, hetwelk voor het minst de strekking heeft om het bewijs van den vereischten last tot verkoopen der gelibelleerde grondstukken, gelijk dat aan de zijde der geëntimeerden wordt geleverd en bij Vonnis a quo is overgenomen, illusior, en ten gevolge daarvan de als deugdelijk aangenomen verkoop vicieus te maken, moge het navolgende dienen.

De harmonie tusschen partijen op de vergadering van den 18n Maart 1872 geboren, bleek helaas van korten duur te zijn. Spoedig daarna althans ontvlamde tusschen de voor een oogenblik vereenigde Markgenoten het twistvuur opnieuw, kon het wezen in verdubbelde mate. Het gold nu de vraag, of men al dan niet op het besluit tot verkoopen zou terugkomen; terwijl men het over de verdeeling van den verkoopprijs voor het geval (conditionaliter) er verkocht werd, ganschelijk maar niet eens worden kon. Allerlei meeningen en plannen kruisten elkander. De één wou dit; de ander dat. Eene wezenlijke chaotische verwarring was ontstaan. En zoo onmogelijk was het geworden de besluiten der laatste vergadering ten uitvoer te leggen, dat er van de geheele zaak ook werkelijk niets kwam.

De heersende onrust maakte eerst eenigermate voor meerdere kalmte plaats, toen eene algemeene geërfden-vergadering was bijéengeroepen ter nadere overweging en regeling van al die tegen elkander indruischende plannen en meeningen. Blijkens geproduceerd proces-verbaal dier verandering van denzelfden Notaris Jhr. J.C.H. Bloys van Treslong is deze vierde, - edoch voor het eerst langs wettigen weg door de Commissie van beheer belegde geërfden-vergadering, - op den 22sten April 1872 te Epe gehouden. De Appelleerende

Commissie, van ouds met het beheer over de buureigendommen belast, deed zich op die vergadering meer bijzonder vertegenwoordigen door twee harer te Wissel wonende Leden, nl. door Hendrik Witteveen, als Voorzitter, en door Willem Krijgsman, als lid der reeds vroeger bestaande Commissie belast met het beheer over de buurgronden van Wissel. De mede-geëntimeerden waren vertegenwoordigd op deze vergadering door vier personen nl.: door de Heeren Mr. Erdwin Frederik Johannis Weerts, Burgemeester, Jhr. Pieter Christiaan Willem van der Feltz, buiten beroep, Gerrit Scholten Jacobszoon buiten beroep, en Jan Christoffel Heering Sr., Koopman, allen wonende te Epe, als leden der dusgenaamde commissie, benoemd ter beraming van midelen om tot den publieken verkoop der buurgronden van Wissel te geraken. Terwijl nog ter vergadering bij gevolmachtigde verscheen de HoogWelGeboren Heer Jhr. Warmold Albertinus van der Feltz, Burgemeester van en wonende te Assen, de Kooper der door ons gerevindiceerde perceelen. Twee voorstellen werden nu op deze vergadering door de beide genoemde partijen aan de gezamenlijke geërfden gedaan. Beide voorstellen, maar inzonderheid het eerste, verdienen Uwe aandacht. Dat eerste voorstel strekte:

1°. om de bij loting reeds toebedeelde gronden aan de betrokkene personen te doen blijven;

2°. om de commissie der tegenpartij, dat is de partij, die wilde opruimen, te laten voortgaan den verkoop of scheiding der buurgronden te bevorderen, en

3°. de vereenigde commissie, dat is de zich te Wissel gevormd hebbende commissie ter bestrijding der besluiten tot verkoop, zal hare werkzaamheden staken. Het tweede voorstel had de strekking om de aanspraken der geërfden van alle partijen aan de uitspraak van scheidslieden te onderwerpen. - Dit in drieën gesplitste eerste voorstel werd echter met algemeene stemmen - dus met instemming van alle oorspronkelijke gedaagden - door de vergadering verworpen.

Zoodat, wanneer men let op het gedeelte sub 2 van dit eerste voorstel, besloten is: dat er niet zal worden voortgegaan met den verkoop of scheiding. - Reeds de afloop dier stemming over dit eerste voorstel had voldoende indruk behooren te maken, om, wilde men waarlijk vrede, al wat vroeger was besloten als te niet gedaan te beschouwen, en liever nieuwe ontwerpen te smeden, ten einde tot het begeerde doel te kunnen geraken. De partij, die opruimen wilde, wenschte dat echter niet. Zij had er belang bij hare plannen door te drijven. Daartoe wierp zij zich met alle kracht op het tweede voorstel, dat, gelijk ik reeds zei, de strekking had om de geschillen omtrent de aanspraken der geërfden van beide partijen - dat waren dus de partij, die de besluiten der vergadering van den 18den Maart 1872 wilde handhaven, en de partij, die nu op deze laatste vergadering van den 22ste April 1872 de herroeping van het besluit tot verkoopen had verkregen - aan de beslissing van scheidslieden te onderwerpen.

(wordt vervolgd)

100 JAAR MEER UITGEBREID LAGER

ONDERWIJS IN EPE

V. Vervolg periode BLEEKER (1917 - 1925) en periode VAN DER REE (1925 - 1943)

In de loop van de twintiger jaren moest, als gevolg van de nieuwe onderwijs-wet, de structuur van veel ulo-scholen, veranderd worden. Dit gold ook voor de school in Epe.

De wet schreef voor, dat de ulo-scholen "kopscholen" moesten worden, wat inhield, dat leerlingen konden worden toegelaten na de 6e klas lagere school en niet meer na het 3e of 4e leerjaar. Dus moest in Epe de "onderbouw" vervallen.

De Raad, gesteund door leerkrachten, oudercommissie en met instemming van de hoofden van de lagere scholen, bleef zich hier enige jaren tegen verzetten. Men bleef leerlingen toelaten met 4 jaar lagere school, ook al vreesde men, dat het Rijk de salarissen van de onderwijzers aan de "onderbouw" niet meer zou vergoeden.

Een in 1925 gedaan verzoek aan de Kroon om de bestaande toestand te bestendigen, werd afgewezen.

In 1926 probeerde men het met een ander verzoek, dat in feite niets anders inhield dan langs een achterdeurtje de "onderbouw" te handhaven.

Men sprak van het "doorknippen" van de ulo-school. In hetzelfde gebouw zouden naast elkaar werken de ulo-school en een school voor gewoon lager onderwijs van het 5e en 6e leerjaar.

Ofschoon Gedeputeerde Staten zich hiermee wel konden verenigen, vond het verzoek geen genade in de ogen van de Kroon.

In 1927 werd de scheiding definitief.

Natuurlijk hadden al deze verwickelingen ook invloed op het personeelsbeleid. Toen het steeds duidelijker werd, dat de "onderbouw" moest verdwijnen, waardoor het voortbestaan van de ulo-afdeling min of meer op de tocht kwam te staan, vertrokken in de jaren 1924 en '25 enkele leerkrachten die vreesden op wachtgeld gesteld te worden.

Sinds 1922 werkten aan de "onderbouw" mevr. H. Vermaas-Key en de heer T. van Lohuizen. Laatstgenoemde vertrok in 1924. Hij werd hoofd van een éénmans-school in Dalfsen. In hetzelfde jaar vertrok de heer Vondeling en in 1925 zag de heer Bleeker "er ook geen brood meer in" en nam ontslag wegens benoeming bij het onderwijs in Medan (het vroegere Nederlandsch-Indië).

Het vertrek van mej. G. Mellema had met de onzekere situatie van de school niets te maken. Zij vroeg per 1 jan. 1924 ontslag wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Het werd haar eervol verleend onder dankzegging voor het uitstekende werk dat ze gedurende 40 jaar voor het onderwijs in Epe had verricht.

Volgens oud-leerlingen was "Geert" Mellema een prima en geliefd onderwijzeres die ook buiten de school een vooraanstaande plaats in het plaatselijke verenigingsleven innam.

Tot april 1928 bleef ze in Epe wonen en vertrok toen naar Den Haag.

Een foto van de 2e klas ulo in 1922.

Bovenste rij van links naar rechts: D.J. Bleeker (h.d.s.), Bernhard Weerdmeester, Jan van Lohuizen, Gerard Hanekamp, Aalt van Vemde, Jannes van Putten, Dirk Sas, Bernhard ten Berghe.

Tweede rij: Derk Jan Roelofs, Joh. van Vemde, Constant Hooiberg, Daan Steenbergen, Cor Scheps, Cornelis Scheper, Dalhuisen, T. van Lohuizen (leeraar).

Zittend: Bé Smit, Reintje van Ommen, Jo Lammers, Alie van Twisk, Bertus Hammer, Bertus Zimmerman.

In 1925 nam de heer H. van Delden de plaats in van de heer Van Lohuizen. Voorzichtigheidshalve had men in de vacature gedeeltelijk voorzien door het tijdelijk in dienst nemen van de heer C. Meijer als vakleerkracht Frans en later van mej. Bakker uit Apeldoorn als vaklerares Engels.

Deze twee zijn slechts korte tijd aan de school verbonden geweest.

In de vacature van hoofd der school werd voorzien door de benoeming van Pieter Cornelis van der Ree.

Hij zag zich voor een bijzonder zware taak gesteld. Hij moest, na het afstoten van de "onderbouw" en mede als gevolg daarvan de ietwat rommelige toestand aan de school die nu dus uitsluitend uit ulo-klassen bestond, zo goed mogelijk ordenen.

Wegens het ontbreken van een bevoegde leerkracht gaf hij in alle vier klassen les in Engels, Duits en Wiskunde, terwijl hij in de examenklas alle vakken voor zijn rekening nam. Na enige tijd kreeg hij hulp van de heer H.C. de Stigter te Hoorn.

De Raad, die zich nog steeds niet wilde verenigen met het opdoeken van de "onderbouw", besloot in principe aan de Wisselse school twee aparte klassen in te richten voor het 5e en 6e leerjaar waar de leerlingen van diverse scholen in Epe, die later naar de ulo-school wilden, zouden worden geconcentreerd. Na het doorlopen van deze klassen zouden ze dan, na een toelatingsexamen, op de ulo-school geplaatst worden.

Na een jaar bleek, dat van het vormen van deze klassen niets terecht was gekomen. Wel had men een "Vereeniging tot instandhouding van een cursus in de Fransche taal" opgericht. De bedoeling daarvan was, om na schooltijd, Franse les te geven aan kinderen die later naar de hbs of de ulo zouden gaan. De Raad verleende daarvoor een subsidie van f 150.-. Op den duur verwaterde deze instelling ook. Toch hebben nog gedurende vele jaren leerkrachten van de lagere scholen, na schooltijd, les gegeven aan leerlingen die zouden gaan "doorleren", niet alleen in de Franse taal, maar in alle vakken waarin een toelatingsexamen moest worden afgelegd. Oudere leerkrachten zullen zich zeker de befaamde "Toetsnaalden" nog met gemengde gevoelens herinneren.

Wegens het teruglopen van het aantal leerlingen, werd door het college van B. en W. in 1927 een voorstel aan de Raad voorgelegd om mej. Kelch op wachtgeld te plaatsen. Als motief om haar te ontslaan moest gelden het feit dat ze niet in het bezit was van de hoofdacte.

De raadsleden wilden van het voorstel niets weten en daarbij wisten ze zich gesteund door de ouders. Eén der leden merkte op: "Er zijn andere dingen die 't peil van 't onderwijs aan de ulo-school omlaag halen en die zijn erger dan het al of niet in 't bezit zijn van de hoofdacte dan iemand die 10 jaat aan de school werkzaam is". Met op één na alle stemmen werd het voorstel om mej. Kelch te ontslaan, verworpen.

Het slachtoffer werd nu de heer H. van Delden, die in de volgende raadsvergadering werd ontslagen wegens opheffing van de betrekking. (De heer Van Delden werkte aan de "onderbouw"). Hij was blijkbaar niet rancuneus over het gebeurde, want hij bood aan nog enige tijd gratis les aan de school te geven.

Mej. Kelch bleef nog tot eind 1929 in functie. Ze moest de laatste twee jaren wel het handwerkonderwijs alleen verzorgen, omdat mej. H. Scheidemans, de vakonderwijzeres voor dit vak, wegens bezuiniging werd ontslagen.

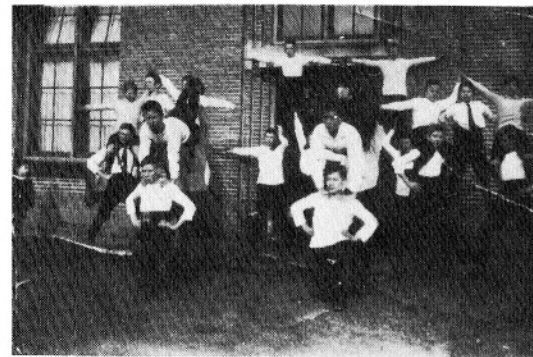
Ondanks alle inspanningen bleef het sukkelen met de school. Herhaaldelijk bemoeide de Raad zich met de problemen. Er werden allerlei suggesties gedaan om het aantal leerlingen te vergroten. (In 1928 waren er nog 32).

"De Dorpsschool en de ulo-school combineren". "De leerlingen van de enige jaren daarvoor ingevoerde 7e en 8e leerjaren naar de ulo sturen. Dat zou de druk op de Dorpsschool verlichten en de ulo zou meer bezocht worden". Ten slotte besloot de Raad om de leerlingen die naar de ulo-school wilden, toe te laten per 1 april. De toegelatenen konden dan tot 1 september (het officiële begin van het nieuwe schooljaar) "als het ware een voorbereidingscursus doormaken".

In 1930 steeg het aantal leerlingen, tegen alle verwachtingen in, tot 60 en de gemeente besloot op eigen kosten (het Rijk vergoedde pas, als het aantal leerlingen gedurende een jaar 61 bedroeg) in de vacature Kelch te voorzien door de benoeming van de heer J.H. Jedema te Arnhem.

Toen in 1931 ruim 90 leerlingen de school bezochten, werd mej. G.F.C. Nieland, onderwijzeres aan de lagere school te Zuuk, op haar verzoek overgeplaatst naar de ulo-school.

Kort daarop vertrok de heer De Stigter naar Den Helder. Zijn plaats werd ingenomen door de heer F.L. Boer te Amersfoort.

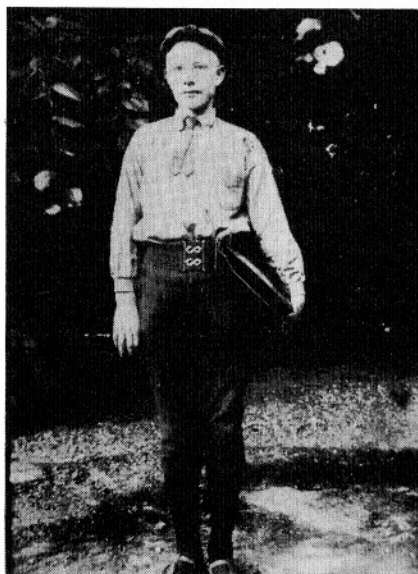

Het onderwijs in gymnastiek werd van 1913 tot 1934 gegeven door de heer J.H. Klosters. Hier wordt voor de school een demonstratie gegeven. Vergelijk de gymnastiekpakjes van toen met die van nu.

In 1934 ging de heer J.H. Klosters, die sinds 1913 gymnastiekonderwijs aan de school had gegeven, met pensioen. Om bezuinigingsredenen werd geen nieuwe opvolger voor hem benoemd. Tot zijn vertrek in 1938 verzorgde de heer Jedema dit onderwijs. Het duurde tot 1942, voor dit vak weer werd ingevoerd.

De gemeente had wel plannen ontworpen voor het bouwen van lokaliteiten geschikt voor lessen in lichamelijke oefening en hiervoor was in Epe al grond aangekocht (het Hoge land), maar door de heersende economische

krisis werden deze plannen niet gerealiseerd. Het Rijk verleende, uit bezuinigingsoverwegingen, vlot dispensatie voor het geven van dit onderwijs. Er moest op alle gebieden bezuinigd worden en het onderwijs en het onderwijzend personeel kregen een niet onaanzienlijk deel van de lasten te dragen. Er heerste een enorme werkloosheid, ook in de onderwijssector. Grote aantallen jonge onderwijzers konden geen betrekking veroveren. In de hoop "er vandaag of morgen toch in te rollen" werkten vele van hen in de scholen als "kwekeling met acte" voor niets of voor een paar zakcenten die door de daartoe in staat zijnde ouders en leerkrachten werden opgebracht.

Een leerling van de
ulo-school in de
dertiger jaren.

De naam van de
leerling is
D.G. Vosselman Bosch.

Na een korte opleving liep het aantal leerlingen zodanig achteruit, dat de heer De Boer in 1936 weer moest worden ontslagen.

De heer Van der Ree had de tijdsomstandigheden tegen. Bovendien belemmerden huiselijke omstandigheden hem in zijn pogingen (hij was een goed leraar) de school op peil te houden.

Er waren ontevreden ouders die hun kinderen naar de ulo-school in Vaassen stuurden. In 1936 verhuisde de heer Van der Ree van zijn woning naast de school naar een huis aan de Van Walsemlaan. Dit huis gaf hij de naam "Het Hofke", als eerbewijs genoemd naar de titel van één van de boeken van de schrijfster Marie Koenen, met wie de familie Van der Ree vriendschappelijke banden onderhield.

De ulo-school in 1938. In het midden ziet men de heer Van der Ree en uiterst rechts mej. Nieland.

Het ging niet goed met de school en de Raad sprak er zijn bezorgdheid over uit. "Met deze school zou het wel eens net zo kunnen gaan als destijds met de openbare ulo-school in Vaassen".

Inderdaad gingen er in het dorp stemmen op om, evenals in Vaassen, een bijzonder neutrale ulo-school op te richten.

Door de heersende malaise werd het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen, dus ook van de scholen, gedeeltelijk verwaarloosd.

In 1938 sprak een gemeenteraadslid zijn misnoegen hierover uit. "In de school van de heer Van der Ree groeide het koren in een lokaal".

De burgemeester betoogde echter: "De vloer is gaan trekken en toen is er iets groens gegroeid door de naad. Het is allemaal weer in orde gemaakt". Na het vertrek van de heer Jedema in 1938 werd de heer A. Drentje te Arnhem benoemd, maar in jan. 1940 moest deze al weer ontslagen worden wegens het dalen van het aantal leerlingen.

De Raad verzocht de heer Van der Ree om duidelijk aan te geven, waarom er zo weinig leerlingen meer over waren. Hij gaf daarvoor de volgende redenen:

"De stichting van de Nijverheidsschool voor meisjes en van de ambachtsschool had 19 leerlingen aan het ulo onttrokken.

Er waren verschillende gezinnen uit Epe vertrokken, waardoor de school 7 leerlingen had verloren.

Er waren 3 leerlingen overgegaan naar het m.o.

17 leerlingen hadden bij het eind van de cursus de school verlaten.

3 leerlingen gingen naar de ulo-school in Vaassen".

Overigens meende hij, dat er slechts sprake was van een tijdelijke achteruitgang.

Om de school wat aantrekkelijker te maken, stelde een raadslid voor er lessen in stenografie en machineschrijven te laten geven, een voorstel dat

B. en W. zouden overwegen, maar dat, waarschijnlijk door de tijdsomstandigheden, in de la is blijven liggen.

Nadat in 1940 ons land door de Duitsers was bezet, bleven de maatregelen met de bedoeling de scholen te nazificeren, niet lang uit.

Zo moesten al spoedig de passages in de leerboeken die een anti-Duitse strekking zouden kunnen hebben en die waarin de namen van in leven zijnde leden van het Koninklijk Huis werden genoemd, worden verwijderd.

Soms moesten daartoe bladzijden uit de boeken worden gescheurd of over "besmette" paragrafen moesten stroken ondoorzichtig papier worden geplakt.

Deze maatregel werd op veel scholen min of meer gesaboteerd.

Later moesten de portretten van koningin Wilhelmina, prinses Juliana en prins Bernhard uit de scholen worden verwijderd. Deze foto's hingen ook in de ulo-school. De heer Rensink nam ze mee naar huis. Tot de bevrijding hingen ze daar in de gang.

In september 1940 werd het "Opvoedersgilde" opgericht, een nationaal socialistische onderwijzersvereniging, die ten doel had de jeugd op te voeden in "volkse zin". De belangstelling voor deze vereniging was van de kant van de onderwijzers uiterst gering.

Rampzalig was de verordening die in 1941 werd uitgevaardigd, die inhield, dat joodse leerkrachten en leerlingen de toegang tot de scholen werd verboden. Door deze maatregel namen de afkeer en verbittering jegens de "bevrijders" zowel bij leerlingen als bij leerkrachten in hoge mate toe. Openlijk zijn gevoelens van afschuw in de klas uit te spreken kon voor de betrokkenen ernstige gevolgen hebben. Maar leerlingen en leraren begrepen elkaar ook zonder woorden en tussen hen ontstond dikwijls een ongekend sterke band van vriendschap en onderlinge steun.

Onder het onderwijzend personeel was een aantal dat in enigerlei vorm aan het verzet deelnam. Tot hen behoorde ook de heer Van der Ree.

Bij de Duitse instanties werd dit op den duur bekend. Van 6 oktober 1943 af verscheen hij niet meer op school. Dit werd op 29 oktober meegedeeld aan de Secretaris generaal van Binnenlandsche Zaken te Apeldoorn.

"Hij heeft zich vanaf 6 October vermoedelijk zonder geldige redenen aan den dienst onttrokken. Vanaf laatstgenoemde datum is zijn salaris niet meer uitbetaald".

Op 5 augustus 1944 werd hem door de nationaal-socialistische burgemeester Cassa eervol ontslag verleend uit zijn functie.

In de loop van 1944 werden de heer Van der Ree en zijn zoon Pieter tijdens een razzia door de "Sicherheitsdienst" gearresteerd en naar een concentratiekamp in Duitsland overgebracht.

De hoop, dat ze na de bevrijding zouden terugkeren, bleek ijdel. Vader en zoon kwamen om. De heer Van der Ree op 7 maart 1945 in Neuengam-

me en zijn zoon op 24 april van dat jaar in kamp Beven.

(wordt vervolgd)

R. Paasman.

Bronnen: Gemeente-archief Epe
Gesprekken met oud-leerlingen.

De laatste officiële raadsvergadering gedurende de oorlog werd gehouden op 28 augustus 1941. Daarna werden de bevoegdheden van de Raad overgedragen aan de burgemeester. Deze functie werd sinds 15 januari 1939 uitoefend door Mr. Dr. I.N.Th. Diepenhorst als opvolger van burgemeester D.F.J. van Walsum. De heer Diepenhorst bleef een paar jaar in functie, maar dook onder, toen hij de Duitse voorschriften niet langer wenste uit te voeren. Zijn plaats werd ingenomen door de heer Cassa, een, volgens zeggen, "gematigd" nationaal-socialist.

R.P.

BOEKAANKONDIGING

TOMBE, A.L. des, Nijver Apeldoorn. Uitgeg. door Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel, Dep. Apeldoorn. 1977.

4-. 80 blz. afbn.

f. 25.00.

De ontwikkeling van Apeldoorn over 200 jaar, van dorp tot grote gemeente, door Apeldoorns oud-burgemeester Mr. des Tombe, boeiend beschreven.

Hoe de harde werkers, onder de "eigen" bewoners, in nijverheid en handel, een grote rol speelden. Met prachtige oude en nieuwe platen.

WAGNER, Anna, Jan Voerman. IJsselschilder.

Wageningen. Zomer & Keuning. 1977. 100 blz. afbn. f. 24,50,-

Over de Hattense schilder J. Voerman sr. (1857-1941) verscheen, 36 jaar na zijn dood, dit goed gedocumenteerd standaardwerk, dat hem hiermee zijn plaats in de schilderkunstgeschiedenis bezorgt.

Bespr. in Gelders oudheidkundig Contactbericht. Nr. 75. Okt. 1977, blz. 12.

FEITH, J., en Ch.G. Behrens, Zwerftochten door ons land; Gelderland. Uitg. Koek- en beschuifabriek G. Mille & Zn. Nijmegen, ongewijzigde herdruk. Vroom & Dreesman. 1977. 95 blz.afbn.krt. f. 15,00

Oorspronkelijke uitg. 1931, album met plakplaatjes voor de jeugd. Behandelt in hoofdzaak de Veluwe, met vlot aangegeven wandelingen (of fietstochten).

Wandeling 5: Epe - kerk-Norel - hotel Dennenheuvel - de Dellen - Heerde - kerk - wandeling naar de Bonenburg, 16,8 K.M.

CUPPENS, M.P.J.J., Een beschrijving van de vegetaties langs het Apeldoorns Kanaal en een beoordeling van de waterkwaliteit hiervan aan de hand van de macrofauna. Deelstudie van het Rapport van de Regionale Milieuraad Oost-Veluwe. 1977. 4 blz. 4,-

In verband met een nieuw te geven functie aan het Apeldoorns Kanaal, dat in 1972 voor de binnenscheepvaart werd gesloten, werden de bestaande waarden van het landschap, waaronder de bijzondere flora, gewogen. In een leesbaar persbericht (zonder Latijnse namen) werd uit deze deelstudie een globaal overzicht gegeven (door H. Wisselo) van het wetenschappelijk werk van de bioloog Cuppens over de floristische inventarisatie. (die wij vooral moeten sparen ! !).

P.E.B.

Boekbespreking.

In december is verschenen: "Mutsen en Streekdrachten in Gelderland en Overijssel", geschreven door de deskundige D.W. Woertman met een groot aantal foto's in kleur en in zwart/wit van de fotograaf J. Herbert. Dit boek behandelt op zeer uitvoerige manier de "knipmutsdracht" in Oostelijk Nederland. Historie, de knipmuts in zijn verschijningsvormen in Nederland, maar vooral de plaatselijke en streekverschillen, die in de loop van de jaren zijn opgetreden krijgen uitvoerige aandacht. Op boeiende wijze worden de details van de knipmuts beschreven, en door goede verwijzing naar de foto's, de lezer duidelijk gemaakt.

Naast de knipmuts wordt natuurlijk ook de marktdracht, de "plooiemuts" besproken, die door fantasie van de mutsennaaiers grote verschillen zijn gaan vertonen in de verschillende streken van Gelderland en Overijssel. Daarnaast wordt aan de "dracht" en de sieraden voldoende aandacht besteed.

Wij kennen Woertman als "de" deskundige op het gebied van de knipmuts en wij zijn blij, dat zijn grote kennis op dit gebied is vastgelegd in een uitvoerig, prettig leesbaar boek, dat door de uitgeverij "Historie" in Nijmegen uitstekend verzorgd is. Een bijzonder woord van waardering voor de fotograaf Herbert, die uitstekende foto's heeft gemaakt. Deze foto's zijn zodanig, dat de details duidelijk uitkomen.

Ook Epe en omgeving worden natuurlijk behandeld.

De "knipmutsdracht" wordt door de schrijvers over streekdrachten meestal niet of weinig behandeld. Wij zijn blij, dat door dit boek eens uitvoerig de knipmuts behandeld wordt, waardoor deze dracht hopelijk in de toekomst ook voor "vol" wordt aangezien.

Voor vakmensen en voor de leek, die zich voor de streekdracht interesseren, is dit een boek, dat in de boekenkast niet mag ontbreken.

G.S. van Lohuizen.

Het geslacht Sangers.

Van de heer J.O. v.d. Vegte, archivaris van de gemeente Apeldoorn, ontvingen we het verzoek onderstaande aankondiging in ons Mededelingenblad op te nemen, een verzoek waaraan we bij dezen gaarne voldoen.

Onlangs ontving de gemeentelijke archiefdienst Apeldoorn een exemplaar van het Contact- en Nieuwsblad van het geslacht Sangers, jrg. 1976 - 1977, onder redactie van pater W. Sangers (kruisheer), 3680 Maaseik, België. Hierin is opgenomen de volledige genealogie van Sangers, stammende uit de gemeente Voorst, geschreven door Mevrouw Van Essen-Van Calker. De stamreeks Voorst is afkomstig uit Deventer. Vanuit Voorst hebben de Sangersen zich o.a. verspreid over de naburige gemeenten zoals Apeldoorn, Brummen, Rheden, Epe, Heerde, Zutphen en Arnhem.

De genealogie is een lijvig boekwerk geworden van 163 pag., de foto's niet meegerekend. Het boek is rijkelijk geïllustreerd met foto's van families, oude stads- en dorpsgezichten en archivalia.

De aanschaf van dit boekwerk zou een goed begin betekenen van het nieuwe

jaar, ondanks het feit dat een index ontbreekt.

U kunt het boek bestellen door een bedrag van f 45,-- te storten op giro 82 49 70 van de N.B.M. te Apeldoorn, ten name van Mevrouw Van Essen-Van Calker, rek. nr. 65 31 72 08 7.

Telefonisch kunt u inlichtingen vragen onder nummer 055 - 25 50 12.
(Mevr. Van Essen-Calker).

UITNODIGING

Met veel genoegen nodigen wij u uit voor de tweede lezing over de
N.H. "Grote KERK" te Epe
gehouden door G.S. van LOHUIZEN

Deze keer zal vooral het interieur ter sprake komen,

Gezien het succes van de vorige keer hoeven wij u nauwelijks aan te sporen ook nu weer te komen.

De lezing (met dia's) wordt gehouden op donderdag 9 maart 's avonds om acht uur en vindt nu plaats in de koffiekamer van het gemeentehuis. (zij-ingang, bij Albert Heijn)

Mocht u een belangstellende mee willen nemen, dan mag dat natuurlijk. Probeert u hem/haar dan gelijk lid te maken.
Wij kunnen nieuwe leden heel goed gebruiken.!!!

Geen reclame, maar

Wij willen geen reclame maken voor wie dan ook, maar mocht u toch al van plan zijn tussen 1 febr. en 1 maart 1978 een girospaarrekening bij de NMB te openen, leest u dan even verder.

U krijgt namelijk bij het openen van zo'n girospaarrekening van de NMB een cheque ter waarde van f 7,50, die u niet zelf mag houden, doch die u naar eigen inzicht kunt overdragen aan een vereniging, kerk e.d. Daar ons mededelingenblad, zoals u hem nu vast heeft, nogal kostbaar van drukken is, en eigenlijk onze financiële krachten te boven gaat, kunnen wij elke f 7,50 heel goed gebruiken.
Denkt u aan ons ?

INHOUD

De Dijkhuizer Enk door G.S. van Lohuizen	2/3
De strooptocht van Berent Gerrits door W. Terwel	3/4
De Kolk door Alve (A. v.d. Bremen-van Vemde)	5/6
Herinneringen (Een strenge winter) door G. van Laar	6/7
Marken en Buurschappen Wissel (27) door F. Zandstra	8/9
100 jaar meer uitgebreid lager onderwijs in Epe. Vervolg periode Bleeker en periode Van Van der Ree. door R. Paasman	10/11/12/13/14/15/16/17
Boekaankondiging door mej. P.E. Berkhout	17/18
Boekbespreking door G.S. van Lohuizen	18/19
Ingezonden (Het geslacht Sangers) door J.O. v.d. Vegte	19/20